

levens. Zoo is ook... het communisme niets anders dan een extreme vorm van de sociale afgoderij.⁹⁾

„Der mächtige Pfeifenchor — des Weltalls Zunge
Der Menschheit Hymnus — Sang der Arbeit
Dem Gottmenschen das Lied — dem Kämpfer,
Sieger
Dem Baumeister der Welt, dem Schöpfer, Flieger“.

„Der Lesesaal soll mein Tempel sein
Mein Heiligenbild — die Bücherreihe
Die menschliche Vernunft allein
Besiegt der alten Götter Schein“.

Zoo bidt en zingt de bolsjewist.¹⁰⁾ De Webbs stemmen van harte met die uitingen van trotsche zelfverheffing in en sporen de menschen eveneens aan om „eerlijk en moedig“ den valschen schijn der oude goden te overwinnen. Want er is, zeggen zij, immers „geen enkele reden voor een geloof in goden of engelen, evenmin als voor een geloof in buddha's of duivels, in een hemel of een walhalla“. Het is allemaal heidensche onzin, die bovendien altijd den vooruitgang heeft belemmerd. We zijn, zeggen zij, bezig snel aan dat geloof te ontgroeien en daarom is een geforceerde breuk veel beter, dan het laten voortbestaan van een halfslachtigen toestand.¹¹⁾

Tegenover zulk een wereldbeschouwing is het aangrijpend betoog van Berdjajew over het leven der menschheid, die zich van God afwendde, van groote betekenis. Er is in dat betoog veel, waarmee we kunnen instemmen. De geestelijke verwarring, die overal merkbaar is, toont duidelijk aan wat de menschheid verloren heeft.

Nog altijd is het getal dergenen groeiende, die met Marx meenen dat „het goede op de wegen van het boze kan verwerkelijkt worden en dat het licht uit de duisternis kan ontstaan“. Berdjajew rekent met die speculaties onbarmhartig af. Hij brengt de discussies over het communisme op het gebied, waar zij hooren. Het gaat hier om het gehele welzijn der menschheid.

We meenden goed te doen met op Berdjajew's boekje te wijzen. De studie van ernstige werken over het communisme is in dezen tijd noodzakelijk. De problemen, die het communisme opwerpt, zijn dikwijls moeilijk. Om het te weerstaan is veel nodig. Slechts indien de wereld haar „Christelijke roeping“ verstaat, zal het definitief kunnen worden overwonnen. Maar van zulk een verstaan is helaas nog weinig te bespeuren.

A.

B. t. B.

9) „Von der Würde des Christentums...“, pg. 61.

10) Zie: Kogan, „Mysticismus und Materialismus“. In „Der Staat, das Recht und die Wirtschaft des Bolschewismus“, pg. 589.

11) V.g. „Sovjet-Communism“, dl II, pg. 1134.

UIT DE SCHRIFT

Vertrouwen in Christus' mandaten.

Toen antwoordde Jezus en zeide tot haar:
o vrouw, groot is uw geloof.

Matth. 15:28a.

De geschiedenis van de Kananeesche vrouw, die Mattheüs ons hier beschrijft, heeft nog al eens dienst moeten doen als „illustratie“ van geloofs-beproeving of als bewijs van wondergeloof. Maar wie zegt: hier hebben wij een exemplar van geloofs-beproeving, die zegt te veel. Immers van geloofs-beproeving kan men spreken in den kring des verbonds. Daar kan beproefd worden of datgene, wat er moest zijn, er is; maar buiten den kring des verbonds kan men toch slecht „geloofs-beproeving“ hebben. En wij zijn hier toch in de deelen van Tyrus en Sidon. Wie het ziet als een exemplar van wondergeloof, die loopt vast met Jezus' woord aan het eind: o vrouw, groot is uw geloof. Prijst de Heiland wondergeloof, is dat de schoonste vrucht, die onder Zijn werk groeit? Maar hoevelen zijn genezen, en hebben toch geroepen „neem weg, neem weg“?

Daarom moeten wij opnieuw de vraag stellen, waarom prijst de Heiland deze Kananeesche vrouw? Blijkbaar om haar antwoord op Jezus' woord. En wat heeft de Heiland gezegd? Hij zeide, dat het niet betamelijk was het brood der kinderen aan de hondekens te geven. Hij was gezonden tot de verloren schapen van het huis Israëls. Hij had dus bepaalde mandaten ontvangen van Zijn Zender (vs 24), en Hij zou zich aan die mandaten houden, en daarvan niet afwijken (vs 26). En deze Kananeesche vrouw aanvaardt Zijn woord. Goed, Heere, ik geloof aan Uw zending, aan Uw opdrachten, aan Uw mandaten: eerst de kinderen. Ik wil gaarne gelooven, dat Gij niet anders moogt. Maar als er eens overvloed is, als er voor de kinderkens eens meer dan genoeg is, blijft er dan niet wat over voor een ander? Dat is toch ook een huisregel, wanneer er overvloed is? Als Gij gezonden zijt tot het huis Israël, valt daar dan

ook wel eens niet wat van de tafel, en profiteert daar een ander wel eens niet van?

En als deze Kananeesche zoo spreekt, spreekt zij heel anders dan in vs. 22. Daar heeft zij gevraagd en geroepen als 'n „rechthebbende“, als een „kind van Abraham“, immers zij riep „Heere, Gij Zoon Davids, ontferm U mijner“. Zij deed dat in haar onwetendheid. Maar de Heiland heeft haar verder gebracht, zij kan niet vragen als een „rechthebbende“, want zij is geen „kind van Abraham“. En zij moet nu één van beide kanten uit, zij moet nu vragen om een „geschenk“ uit den verbonds-kring van Abraham. Als zij niet vragen kan als een „rechthebbende“, mag zij dan misschien vragen als een „bedelares“? Of zij moet nu zeggen: wat doet gij dan hier, Jezus van Nazareth, ga dan toch weer weg naar Uw eigen land! En zij doet het eerste.

Dus spreekt zij haar vertrouwen uit in Jezus' mandaten en zij zegt: „Heere help mij dan op de wijze, waarop Gij mij helpen moogt. Ik erken ootmoedigheid, dat ik die niet weet, maar ik geloof, dat Gij goedertieren zijt en groot van liefde, dan zult Gij zelf hier ook een uitweg zien, om mij te helpen. Ik vertrouw U volkomen“. En dit zich schikken naar Jezus' woord, dit buigen voor Zijn opdrachten, dit erkennen van Zijn gezonden-zijn, dit is het, wat de Heiland in haar prijst. Zij heeft eerbied voor het gebod, dat Zijn leven beheerscht. En dit is het groote verschil tusschen deze Kananeesche en de Joden. Want dezen willen Jezus mandaten, opdrachten geven. Hij moet hun gehoorzaam zijn. Zij willen niet zien, dat Hij alleen mandaten heeft van Israëls God. Die Hem gezonden heeft. De Kananeesche kan dan ook geduldig wachten. Hij kiest de welgebaande wegen. Maar de Joden kunnen niet wachten, zij vertrouwen Hem niet meer.

En zoo is dit het groote geloof, dat Jezus prijst: vertrouwen in Zijn mandaten. Het onvoorwaardelijk aanvaarden, dat Zijn werkmethode beheerscht wordt door Zijn werkopdracht. En wie zulk een vertrouwen „voedt“, die kan ook wachten, die kan het hebben, dat het feest met Jezus zoo lang duurt, dat het over eeuwen verloopt en nog eens eeuwen, die kan er nu tegen, dat Jezus straks bij de Hemelvaart al Zijn glorie medeneemt naar den hemel, dat Hij zich aan ons oog onttrekt. Want die vertrouwt Hem geheel en al, dat Hij slechts uitwerkt Vaders mandaten. Die weet, dat Hij straks vragen zal: heb Ik u niet gegeven alles, wat in het verbond was toegezegd, is uw beker niet overvloeide, en dat wij slechts antwoorden kunnen: Ja Heere, Gij zijt gelovig geweest, Gij zijt groot geweest in gehoorzaamheid, en daardoor is het gekomen, dat nu 's Heeren huis van vreugde druischt.

En wie vertrouwen heeft in Christus' mandaten, is die het ook niet, die zich door Christus mandaten laat geven, want in het huis Israëls werkt ieder naar de hem gegeven mandaten, opdat het werk Gods bevorderd worde. Gaan gehoorzaamheid en vertrouwen niet hand aan hand?

H.

v. d. B.

KERKELUK LEVEN

Over de „Algemeene Genade“.

(Antwoord aan Dr O. Noordmans.)

XIII.

h. Dr Noordmans vreest, dat de „nieuwe godsdienstvorm“, dien hij, niet zonder schrik, ziet opkomen in het verlengde van de door mij ontwikkelde gedachten, het aanzijn zou geven aan een soort van „tegenhanger“ van het „geloof der Duitsche Christenen“. Immers, „de politiek en de cultuur zouden er de overhand krijgen over prediking en geloofsleven“. Mij evenwel is het een raadsel, hoe Dr Noordmans dit zeggen kan. Immers, het is toch wel duidelijk door mij gezegd, dat op mijn standpunt het gepredikte Woord Gods juist ons de illusie van „de“ cultuur¹⁾ ontnemt; er is immers ongehoorzaamheid tegenover gehoorzaamheid, ook in het cultuurleven. De prediking, die waarlijk dien naam verdient, zal dus steeds gericht oefenen ook over „het“ cultuurleven, en weigeren, zich daaraan te onderwerpen, zich daardoor te laten binden. En het leven der tot cultuur opgeroepen (d.w.z. alle menschen) zal zich, óók ter vervulling van dié opdracht, steeds weer moeten laten leiden door het gepredikte Woord, om te weten, of het bouwt dan wel breekt, of het „uit“ Gods geschapen kosmos „haalt, wat er in ligt“, dan wel de ontloofing van Gods geschapen wereld tegenstaat, en verhindert. En over het geloofsleven zal dus „de“ cultuur op mijn standpunt niet de overhand kunnen nemen. Slechts als het geloofsleven zal opgehouden zijn, of kromgetrokken, zal de (bedorven) cultuur kunnen overheerschen, in den door Dr Noordmans gevreesden zin. Ook van „de“ cultuur geldt het, dat een huis, tegen zichzelf verdeeld, niet kan bestaan; vandaar alle culturele ondergang en verdwazing. En het zal aan het gepredikte Woord voorbehouden blijven, uit te maken, of er scheuren in dit huis zijn, ja dan neen; en, zoo ja, welke.

1) Zie de hieronder geciteerde plaats uit „Hemel“.

i. Aan de kerk geef ik dus geen andere „bodenvastheid“, dan die welke ook in den geest van patriarchen, profeten en martelaren heeft gestaan. Abraham heeft Ur, maar niet „de cultuurstad“ verlaten; hij heeft het hem van God gewezen land andere cultuurhaarden gevormd, ja, óók dat heeft hij gedaan. Zijn grondslag was gelegd, op bergen, God gewijd, ook zij verloren hun bodenvastheid, toen de „kerk“ door ongelof dit overkwam. En de profeten hebben culturele geboden en verboden gegeven; hier haard gevormd, daar uitgetrapt; Amos en Hosea zijn er bewijze, en Jesaja en Ezechiël niet minder, om Daniël nu maar niet te noemen, met wien wij trouwens den overgang al maken tot de „martelaren“.

j. Dat de „scherpe snede“ der dialectische theologie ook mij geraakt heeft, is juist, voorzover elke keten mijn denken, gelijk dit van de kerk steeds geldt, scherp is. Juist is het óók, voorzover mij steeds duidelijker geworden, dat in deze quasi-theologie de culturele hybris slechts in zelfverblindheid kwaad kon zeggen wat men noemt: „bodenvastheid“. Want zij is bodenvast, ook in haar afgeven daarop.

k. Wanneer ik dan ook, gelijk Dr Noordmans constateert, „het verband tusschen geloof en cultuur bewust tracht te maken“, dan kan hij — voorzover hier Kuiper en mij tracht te vergelijken met elkaar in zóóverre gelijk hebben, als ik inderdaad geloof, dat Dr Kuipers uitgangspunt in „De Gemeene Gratie“ helder is (bijzonderheden hierover in mijn „Wat is Hemel“?) Ik tracht meer terug te gaan naar de scheping (wat trouwens Dr Kuiper, daarin niet geheel consequent, zelf ook hier en daar duidelijk verlangt. Maar Dr Noordmans vergist zich toch, waar hij de komst van zijn vergelijkend onderzoek tusschen Kuiper en Schilder tracht te ordenen. „Dr Kuiper“ — aldus Dr Noordmans — „laat door de algemeene genade het terrein geschapen worden, waar kerk en wereld, wel geboren en onwedergeboren, elkander ontmoeten, waar ze tijdelijk kunnen samenwerken aan cultureel arbeid... Dit algemeene terrein, dat bij Kuiper aan menschheid in haar geheel... nog gelaten wordt, is van Dr Schilder“, — aldus weer Dr Noordmans — „niet meer aannemelijk“.

Maar dat is toch bepaald een vergissing.

Het is géén vergissing, in zóóverre Dr Kuiper dit „algemeene terrein“ laat gelegd worden „na den zondvloed“, want m.i. is er maar één werkterrein, en dat is er van de schepping af aan.

Het is óók nog géén vergissing, in zóóverre Dr Kuiper zegt, dat dit „terrein“ ons „NOG“ „GELATEN“ wordt ik meen immers, dat het betreden van één en hetzelfde werkterrein niet alleen ons menschen „nog“ „gelaten“ is, maar van den aanvang ons voor alle eeuwen opgelegd is, dat God dit zoo wil van den begin af dat het onveranderlijk is, dat er geen vlondertjes is gelegd, in heel de wereld niet, om naar vrije willeken heden van het eene „terrein“, náár het andere te kunnen overwippen, of naar believen het vlondertje morgen weer weg te nemen.

Maar juist daarom is het wel een vergissing van Dr Noordmans, als hij meent, dat ik geen algemeen terrein zie. Heb ik daarvoor geschreeven („Hemel“, 289), dat de kerk, al heeft zij dan niet „de gemeene“ cultuur, toch wel degelijk „nog“ tot aan de jongsten dag toe „eenzelfde werkplaats heeft“ als „de wereld“? En heb ik niet, juist om die gedachte niet te dringen, er bezwaar tegen ingebracht, dat men van dat gemeenschappelijke werkterrein (heel de aarde, de kosmos, voorzover ons bereikbaar) een grooter of kleiner stukje af zou grenzen, als ware dat nu „een soort van neutrale zónne tusschen de kampende fronten van kerk en wereld“ (288)?

K. S.

Tegen de leiding van den Heiligen Geest? (II.)

Ik wilde deze week mijn opmerkingen besluiten; maar omdat de in dit nr opgenomen correspondentie veel ruimte vraagt, zal ik me moeten bekorten. Daarom thans slechts dit; volgende week ga ik dan verder.

Enkele lezers, die blijkbaar beter geheugen hebben dan ik, schreven me, dat ik toch wel eens enkele toepassing opmerkingen had gemaakt over de kwestie van de doopskerken. De eerste schrijft:

Wellicht hebt U daarbij over 'thoofd gezien een artikel van Uw hand in „De Reformatie“ van 4 Augustus 1933 pag. 344, waaruit ik het volgende citeer:

„Laat ons toegeven dat de erkenning van den doop wel insluit een in rekening brengen van de catholiceit van het Christendom, maar absoluut niet kan beteekenen een erkenning van de wettigheid van het doopende instituut.“

Deze lezer vraagt:

In verband met het bovenstaande zou ik willen vragen of sinds U de artikelenreeks over de Doopskerken in „De Reformatie“ geschreven hebt, U van meening omtrent dit punt veranderd zijt, aangezien thans (Ds den Houting) bij 't vraagstuk van de doopskerken met hetgeen U toentertijd schreef, geen rekening werd gehouden. Het argument van de catholiceit van het Christendom werd naar ik meen niet naar voren gebracht.

Mijn antwoord is: ik ben niet van meening veranderd. Het was wel bekend, dat ik zóó dacht, en ook wel gesproken had (in Lunteren), maar niet meer, dat het al geschreven had. Of Ds den Houting hierin gerekend heeft, weet ik niet; een persverslag, of een paar stellingen, zijn natuurlijk onvolledig.

Een tweede lezer merkt op:

Na eenig zoeken vond ik vandaag dan ook wat op 't oog had; want in het boekje van Landwehr zag ik

bij Zond
het erke
13:344
in de 2e
„Het
„erkenn
keerden
Hent
erkennin
dus al m
Een der

Bij mij
En wel
heb dat
van het
waarin
telijk s
Deze lez
in het „M

In he
H den k
vragen
voor mi
van de
klaar is
volgende
„De Re
Besta

In de
met sym
inzake
wie gelij
wel één
elkuaars
te komen
erkenne
in sluit
Dank
nu, zou
willen v
ad a
elkander
instituut
heidspos
elkaar t
wat is, E
wel zoo
het r
geloof, s
in één b
recht de
haar led
zooeven
recht va
chr. ger
tegensta
aantal i
een nee
wijze, h
wederzij
schreef
eisch is,
te voldoe
malige
eens an
king s
is. En
elkaar i
gemeens
van ker
ad b)
de these
in? Ik
in Gies
heer De
naar om
worden.

de geme
juffrouw
kaansce
velen, h
zooewel
„tiel“ me
grote g
ging er
onlang
zeer voo
werk ge
gelezen,
zendelin
met de
hun kri
bestaan
erkent m
waard
Laat
wel ins
van het
kenen e
pende in
Het
ningen
kolijke
wat mag
houding
bron ter
wel k
„niet-ve
waren.
herdoop
niemanc
ziens te
daarom
Deze lez

Hieru
toch we

Visschers van menschen.

Ik zal in „Zeemanshoop“ achter een kop zwarte koffie van een stuiver en grinnikte....

Deze vreugde vond haar voorwerp in een would-be-zeeman, die aan de haven de aankomst van een logger stond af te wachten.

Door de wazige ruit monsterde ik hem zoo nauwkeurig mogelijk.

Hij was een sailor bij de gratie van een tailor! Een frui met ankers, die een eervolle vermelding waard was op een tentoonstelling van dames-handwerken!

Een broek met wijde pijpen, nèt-echt!

Ik zweer niet, maar anders zou ik er een eed op gedaan hebben, dat die bult in zijn borstzak een verrekijker was.

Toen kwam ik tot mijn conclusie.

Boeken gelezen — Mesdag gezien — dichterlijk aangelegd!

De logger meerde en de aspirant-zeeman ging aan boord.

Ik keek nieuwsgierig de ontkenning af.

Ik zag de witte broekspijpen zich benauwd bewegen tusschen de schubben, die het verweerde dek ontsierden.

„Niet gestofzuigerd, vanmorgen!“ meesmulde ik hoofdschuddend.

Vergiste ik mij niet, dan begon de neus van den nieuweeling afweerbewegingen te maken; de geur van het laatste braadje haring hing blijkbaar nog in het vooronder, waarin de man moeilijk-bukkend verdween.

„Dat duurt een kop koffie“, zei ik bij mijzelf en wenkte de meid om nog eens in te schenken.

Eer ik den stuiver opgedronken had, zat het voorwerp van mijn overpeinzingen tegenover mij aan het tafeltje en wierp een blik op de spijkaart.

„Neem café-complet, meneer“, raadde ik goedmoedig.

Toen stortte hij zijn geprangde hart voor mij uit.

Zijn beschouwingen zou ik kunnen samenvatten onder den titel: De Reformatie van de visscherij.

Het begon met de reformatie van de verf.

De scheepjes moesten wit zijn, dat stond zoo proper en het was tevens zoo schilderachtig.

Dan moest er reformatie komen van het logies, want men kon toch niet in zoo'n vooronder gebukt zitten noch slapen in zoo'n ellendige kooi.

Ten derde was reformatie van de gage noodig, want het ging toch niet aan altijd in de zorg te zitten. Het bedierf heelemaal het genot van de wijde vergezichten, het rythme van de golven en het lichten van de zee!

Tenminste dat heb ik van zijn woorden onthouden.

Toen heb ik hem een goeden raad gegeven.

„Mijnheer“, zei ik, en ik tikte daarbij eerbiedig aan mijn oude pet — „Mijnheer, u lijkt mij te ontwikkeld voor visscher, maar u moet reeder worden!“

Dan kunnen wij allen naar uw wijde pijpen dansen, ik bedoel van uw verzienden blik profiteren!“

Toen stond ik haastig op, want de gal liep mij over.

Of dat kwam van de koffie of van dien reeder laat ik in het midden.

Wat wil ik met deze verdrinking zeggen?

Eens riep de Heiland de zonen van Zebedeus om als visschers van menschen op te treden.

Nóg roept Hij Zijn Kerk: Volgt Mij na en Ik zal u maken tot Visschers van Menschen.

Goed, in de rijen van die visschers is allerlei onderscheid.

Er zijn riviervisschers, kustvisschers, zeevisschers, zelfs walvischvaarders!

Er zijn schippers, maar ook lichtmatrozen.

Er zijn er, die van de visscherij-school komen en er zijn er die geen andere academie gehad hebben dan de kombuis en het vooronder.

Die verschillen doe ik niet weg.

Hoe meer kennis, hoe meer gaven, des te liever!

Maar op één voorwaarde, dat wij verstaan dat het ernst is, bittere ernst.

Ernst met den arbeid: dagen eens daglooners!

Ernst met de zorgen: de visch wordt duur betaald!

Ernst met het gevaar: de éne breker volgt op de andere!

Voor liefhebberij en dilettantisme is hier geen plaats.

Menschen, die Mesdag gezien hebben, moeten directeur van een museum worden, maar geen bootsman op een logger.

De ergste storm heeft mij nimmer zóó moe gemaakt dan de amateurs die mij voor de beenen liepen!

„Volgt Mij na en Ik zal u maken tot visschers van menschen“, zegt de Heere.

Maar Hij voegt er teeder waarschuwend aan toe: „Kunt gij zeilen met een gescheurd zeil en roeien met een gebroken spaan?“

N. B.

bij Zondag 26 aangeteekend staan: Hoe te denken over het erkennen van den doop van anderen? Zie Ref. 13:344. Ik haalde die jaargang voor den dag, en las in de 2e kolom van pag. 344:

„Het zou immers wel kunnen zijn, dat we met dat „erkennen“ of „niet-verloochen“, zelf op een verkeerd weg waren.“

Bent U in het stellen van de mogelijkheid dat die erkenning moet worden losgelaten, Ds den Houting dus al niet 2½ jaar voor geweest?

Een derde merkt op:

Bij mijn weten hebt u er toch wel iets over geschreven. En wel in „De Reformatie“ van 4 Augustus 1933. Ik heb dat nummer nu niet bij de hand. Wel het nummer van het „Gereformeerd Mannenblad“ (Nov. 1933), waarin bedoeld artikel van U is overgenomen. Gedeeltelijk sluit ik dat hierbij in.

Deze lezer voegt dan het art., voorzoover overgenomen in het „Mannenblad“, erbij; ik neem het hier over:

In het Maart-nummer van ons blad schreef Ds W. H. den Houting, bij zijn beantwoording van ingekomen vragen onder meer: „Ik wil eerlijk bekennen, dat voor mij de principieele fundeering van de erkenning van den Doop in andere „kerken“ nog allerminst klaar is.“ Dat hij niet de eenige is, moge blijken uit het volgende artikel van Dr K. Schilder, voorkomende in „De Reformatie“ van 4 Augustus 1933:

Bestaansrecht-erkenning voorwaarde voor samenkomst?

In de „Goudsche Kerkbode“ spreekt Ds Kalkman met sympathie over het streven van „De Reformatie“ inzake het zoeken naar kerkelijke eenheid tusschen wie gelijke belijdenis hebben. Ds Kalkman heeft evenwel één bedenking: hij meent, dat men over en weer elkaars bestaansrecht erkennen moet, om tot eenheid te komen, en wijst erop, dat wij toch ook elkaars doop erkennen. Hetgeen een erkennen van het bestaansrecht in sluit, naar zijn meening.

Dankbaar voor Ds Kalkman's artikelen, vroeger en nu, zou ik op dit ééne punt met hem van meening willen verschillen.

ad a) Naar mijn meening is de erkenning van elkaars „bestaansrecht“ als „(afzonderlijk) kerkelijk instituut“ het groote struikelblok voor de eenheidspogingen. Want als we het recht hebben naast elkaar te blijven, dan laat ik persoonlijk liever alles wat is, kalm voortbestaan; het leven is dan voorloepig wel zoo rustig. Maar ik geloof niet, dat Christus ons het recht geeft de zaak blauw blauw te laten. Ik geloof, dat Hij verbinden wil, wat samenwonen kan in één belijdenis. En daarom moeten wij het bestaansrecht der Chr. Kerk ontkennen; en kunnen ook haar leden, als zij ernst maken met het grondaxioma, zoeven genoemd, niet anders doen, dan het bestaansrecht van ons instituut ontkennen (zooals de échte Chr. gereformeerden ook altijd gedaan hebben, in tegenstelling met latere „Wekker“-artikelen, die het aantal „ware kerken“ begonnen aan te lengen, en dus een neo-Chr. geref. opvatting vertoonden). Over de wijze, hoe wij dan samenkomen kunnen met deze wederzijdsche opvatting ten aanzien van elkaar, schreef ik reeds. Zoodra men inziet, dat samenwonen eisch is, is het een kwestie van gehoorzaamheid, eraan te voldoen. Een persoonlijke meening, of zelfs een voorafmalige kerkelijke uitspraak over de onwettigheid van eens anders kerkbestaan, is de facto buiten werking gesteld, zoodra de nieuwe groepeerings feit is. En om een meeningsverschil mag men elkaar in Gods huis niet voorbijlopen; de kerk is geen gemeenschap van logica, of van zuivere „Deutung“ van kerkgeschiedenis(en).

ad b) Houdt de erkenning van eens „anders“ doop de these van de wettigheid van het „andere“ instituut in? Ik herhaal: m.i. niet. Laat ons concreet worden: in Glessendam is weer een nieuwste secte; een zekere heer De Hek doopt er ook. Kwam zulk een gedoopte naar ons over, ik geloof niet, dat hij zou herdoopt worden. Erkent men daarmee het „bestaansrecht“ van de gemeente De Hek? In Los Angeles was een zekere juffrouw Aimee McPherson. Ze haalde allerlei Amerikaanse kunsten uit, bekeerde op haar manier er velen, hield openbare samenkomsten, met illuminatie zoo wel van zichzelf als van de zaal, doceerde „dogmatiek“ met een heel grooten staf, verdiende en beheerde groote geldsommen, trouwde en liet zich scheiden, ging er weer met een ander van door, en schijnt onlangs den roman te hebben afgesloten. Zij deed zeer veel aan zending; ik heb van nabij foto's van het werk gezien, brieven van zendingsarbeiders en -sters gelezen, en drukwerk van de secte ontvangen. Deze zendelingen hebben er ongetwijfeld velen gedoopt, met de goede formule, en met een aanstelling, die in hun kring volstrekt wettig was. Erkent men nu het bestaansrecht van zulk een lichaam? Neen. Toch erkent men den doop ervan, als aan de bekende voorwaarden is voldaan.

Laat ons toegeven, dat de erkenning van den doop wel insluit een inrekeningbrengen van de catholiciteit van het Christendom, maar absoluut niet kan betekenen een erkenning van de wettigheid van het doopende instituut.

Het is trouwens gevaarlijk, op feitelijke erkenningen (beter gezegd: op de ontstentenis van uitdrukkelijke verloocheningen) nieuwe uitspraken ontrent wat mag en niet mag te gronden. Want om de rechte houding te vinden, moeten we altijd weer naar de bron terug: het geopenbaarde Woord. Het zou immers wel kunnen zijn, dat we met dat „erkennen“ of „niet-verloochen“, zelf op een verkeerd weg waren. Het is duidelijk, dat we inzake het al-of-niet-herdoopten een zekere verlegenheidspolitiek voeren: niemand weet, hoe uit het moeras te komen, of: welke grens te trekken tusschen niet- en wel-erkennen. Maar daarom blijve ons argument ook dáárop niet gebouwd.

Deze lezer voegt er zijnerzijds nog aan toe:

Hieruit blijkt dus, dat u er, zij het zeer weinig, toch welover geschreven hebt. Ten tweede, dat an-

deren, i.e. de heer Coulander, uit uw artikel hebben opgemaakt, dat u, althans in Augustus 1933, „zat“ met de principieele fundeering van de erkenning van den Doop in andere „kerken“. Ten derde, voeg ik er aan toe, weet nog niemand, ook niet na de Predikanten-vergadering in 1936, hoe we uit het moeras moeten komen, waar we, volgens u, op dit punt, in zitten.

Wat dat „moeras“ betreft: de achtergrond der moeilijkheden is natuurlijk het kerkbegrip. Dat doopserkenning niet insluit erkenning van de wettigheid van een doopend instituut, of een doopenden kring, is m.i. evenwel duidelijk. Voorloepig is dat de hoofdzak. Doops-erkenning is trouwens in veel gevallen een te sterk gekleurd woord. Niet nóg eens doopen is nog geen erkenning van den toegedienden doop. Het negatieve is nog niet het positieve; zwijgen nog geen spreken.

Over de zaak, die verleden week aangeroerd werd, volgt dan later nog wel iets.

K. S.

„Contact met onze hoogleeraren“.

Onlangs heb ik een en ander gezegd over een vergadering, welke gehouden is in het gebouw der Vrije Universiteit. Reeds bij mijn eerste publicatie in dezen wist ik, dat ik zou worden uitgenodigd om te spreken, en tevens, dat de wensch daartoe geuit is, en het besluit er toe genomen is, NADAT de eerste samenkomst was belegd, en het eerste referaat gehouden was. Al wat ter zake in de pers is opgemerkt nadien, heeft van wat ik zeide, niets af kunnen doen.

Dezer dagen ontving ik de uitnodiging. Ik weet niet, of ik den mij gezonden brief geheel overnemen mag, en laat dus de namen weg; al ken ik mijzelf het recht toe, te publiceeren ook uit die vergadering wat toch door jongeren en ouderen besproken wordt, ik wil niet meer publiceren dan strikt noodig is, voor het elkaar goed verstaan. Daarom geef ik uit den door mij ontvangen brief het volgende weer:

....., 20—4—36.

Hoogleerde Heer,

Op initiatief van drie predikanten uit de classis Enkhuizen is onlangs te Amsterdam een vergadering gehouden van predikanten uit de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, waartoe ook studenten der Vrije Universiteit zijn toegelaten. Op verzoek heeft Prof. Hepp daar gesproken over: Actuele dogmatische problemen aangaande de Kerk. Deze conferentie droeg een besloten karakter.

De vergadering benoemde een comité (....., en mij), dat verdere conferenties heeft voor te bereiden, en tot opdracht kreeg, om voor de e.v. conferentie U als spreker uit te noodigen en U te verzoeken, alsdan hetzelfde onderwerp te behandelen, waarover ook Prof. Hepp sprak.

Bij dezen kwijt dit Comité zich van die opdracht. Het spreekt den hartelijken wensch uit, dat U aan dit verzoek zult willen en kunnen voldoen. Gaarne zagen we alsdan als plaats van samenkomst Amsterdam en als tijd: een dag in de tweede helft van Juni vastgesteld.

Namens het Comité verblijf ik met hoogachting en christelijken groet.

Uw

Op dezen brief heb ik het volgende antwoord gezonden:

Kampen, 6 Mei 1936

Weleerwaarden Heer

Zeer Geachte

In antwoord op Uw brief van 20 April 1936 — waarop ik, uit U reeds meegedeelde oorzaak, niet eerder antwoorden kon — moet ik U tot mijn spijt melden, dat ik aan de daarin tot mij gekomen uitnodiging geen gevolg zal mogen geven. Waar het een aangelegenheid betreft, die door de initiatief-nemende predikanten bij herhaling in de dagbladders publiek gemaakt is, veroorloof ik mij, overeenkomstig mijn U reeds kenbaar gemaakt voornemen, mijn antwoord te publiceeren, deze week in „De Reformatie“.

Mijn overwegingen komen in het kort hierop neer: a) In de pers is gepubliceerd, dat de door U bedoelde „conferenties“ bedoelden „contact met onze hoogleeraren“ te verkrijgen. Maar zooals ook uit Uw brief blijkt, heeft men een plaats van samenkomst gezocht, welke aan een deel dergenen, die tot „onze hoogleeraren“ behooren, de gelegenheid biedt, de „conferenties“ bij te wonen met slechts zeer gering tijdverlies — immers de hoogleeraren der Vrije Universiteit —, terwijl een ander deel van „onze hoogleeraren“ niet alleen niets van heel deze aangelegenheid vernomen heeft, en derhalve ook niet is uitgenodigd tot de eerste conferentie, doch ook, stel, dat men ook hen nog achteraf in zijn poging tot verkrijging van „contact“ opnemen zou, in elk geval zeer veel tijd zou verliezen indien de conferenties door hen zouden worden bijgewoond. Uit respect voor het hoogleerarencollege, waarvan ik thans voorzitter ben, moge ik niet alleen over de gevolge gedraglijjn mijn leedwezen betuigen, doch ook verklaren, dat ik op een zóódanig begin noch als hoogleeraar, noch als referent een vervolg wil helpen geven.

b) In de pers is gepubliceerd, dat de „conferenties“ het karakter droegen van „voortgezet hooger onderwijs“. Gelijkt uit Uw brief blijkt, en trouwens reeds bekend was, waren daarbij evenwel ook studenten tegenwoordig; ik merk tevens op, dat bij dit voortgezet hooger onderwijs ook hoogleeraren der Vrije Universiteit aanwezig waren. Zonder mij te verdiepen in de vraag, wat hier de zin is van het substantief „onderwijs“ of van het deelwoord „voortgezet“, moge ik opmerken, dat derhalve niet alleen de hoogleeraren van Kampen, doch ook de studenten der Theologische Hoogeschool tegenover hun collega's aan de Vrije Universiteit in een positie worden gebracht, waarvoor ik hen, gezien óók hun wetenschappelijke belang- (Zie vervolg op blz. 268.)

stelling in „actuele dogmatische problemen”, te goed acht; aan de besteding van dozen m.i. ongewenschten toestand mag ik me niet geven m.i.

c) In de pers is gepubliceerd, dat dit „voortgezet hooger onderwijs” in den vorm van „conferenties” geenerlei verband hield met hetgeen men noemde de „polemiekwetste”. Daargelaten de onduidelijkheid van dezen term, men ik toch, dat daardoor de indruk bij velen is gewekt, als zou althans de eerste conferentie een ander karakter dragen, dan U en ik met zekerheid weten, dat ze in werkelijkheid gedragen heeft. En waar een redevoering, gelijk U thans van mij vraagt, stellig verband houden zou met vraagstukken, die in den laatste tijd in polemiek aan de orde zijn geweest, daar ligt het niet op mijn weg, ook in dit opzicht een tweede geval te helpen scheppen, waarin de werkelijkheid anders zou zijn, dan het door de dagbladen ingelichte gereformeerde volk wel moet onderstellen. Ik heb daarvoor te minder reden, waar ikzelf door de polemiek de belangstelling hielp prikkelen, welke thans Uw Comité in beweging bracht, en belangstelling deed vinden.

d) Uit Uw brief blijkt, wat trouwens ook mijzelf reeds bekend was, dat de door U bedoelde „conferenties” een „besloten karakter” dragen. Dit besloten karakter is blijkbaar zóó ernstig bedoeld, dat uitdrukkelijk door den eersten referent verboden is, de aantekeningen van het door hem gesprokene, te doen lezen aan mij, die thans als tweede referent word uitgenoodigd. Het is mij niet bekend, dat het tot de christelijke, en academische zede behoort, dat iemand wordt uitgenoodigd voor een voordracht, vallende onder het kader van „voortgezet hooger onderwijs”, indien de kring der academische toehoorders bezwaard is met geheimen, rakende hetzij de wetenschappelijke oordeelvellingen van zijn voorganger-referent, hetzij die van hemzelf. „Hooger onderwijs” pleeg ik, vooral wanneer het „voortgezet” is, breder op te vatten; ik heb m.i. geen recht, ertoe mee te werken, dat men de academische waardigheid verder uit het oog verliest.

e) Ook al zouden de door U ook voor de toekomst gewenschte „besloten”, „conferenties” ophouden op academische gewoonten inbreuk te maken, ook dan nog zou ik er bezwaar tegen hebben, te voldoen aan Uw uitnodiging, om „hetzelfde onderwerp te behandelen, waarover ook Prof. Hepp sprak”. Wilde ik — wat ik overigens niet zou begeeren — de tweede conferentie onder gelijke condities doen geschieden als de eerste, waarin genoemde hoogleraar optrad, dan zou ik moeten beginnen, een verbod van diens toelating, alsmede van mededeeling aan hem terzake van het door mij gesprokene, uit de vaardigen. Van „contact” heb ik evenwel een andere voorstelling. En zou ik mijnerzijds condities stellen, die een veroordeeling van wat ter eerste conferentie geschied is behelsden, dan zou ik tusschen Uw comité en zijn eersten spreker gaan staan. Ik wil wel tegenover beide staan, voor wat de door beiden gevolgde methode betreft. Maar ik gevoel er niets voor, tusschen beide in te gaan staan. Wil Uw comité de aanvankelijk gevolgde methode laten varen, dan zal het dit eigener beweging moeten doen, en dit duidelijk dienen te zeggen.

f) Tegen „besloten” vergaderingen, zóó, als ze naar het den eersten keer gevolgde model te denken zijn, heb ik, wanneer op het agendum staat hetgeen U erop wilt plaatsen, onoverkomelijk bezwaar. Ik heb in het openbaar beloofd, niets te leeren, wat tegen Gods Woord en de belijdenis ingaat, noch in het openbaar, noch in het verborgen. Datzelfde heeft ook de voorgaande referent beloofd. Het gereformeerde volk mag dus toezien bij wat ook ik spreek en leer. En wel kan ik me indenken, dat men een besloten vergadering begeert ter bespreking van allerlei vraagpunten, die voor academisch gevormden op academische wijze worden behandeld, maar zulke vergaderingen mogen toch nimmer in conflict komen met wat beloofd is aan de kerken, die ik dienen mag. Welnu, mijns inziens elucht de orde van het kerkelijke leven, dat ik aan Prof. Dr V. Hepp thans de gelegenheid geef, langs den kerkelijken weg zijn bezwaren in te brengen tegen mijn meeningen, en hem van dit goede kerkelijke pad niet afhoud, door voor Uw comité te gaan spreken, voordat hij antwoord gegeven heeft op de ter vorige conferentie tot hem gerichte opmerking, dat hij, meende hij inderdaad dat de meeningen van zekeren Barth-bestrider zóó te qualificeeren waren, als hij daar zeide, den kerkelijken weg had te bewandelen. Deze opmerking is door den geachten referent nog niet beantwoord; wellicht komt dat antwoord nog; ik wil van den ernst dezer opmerking zijn geest niet afleiden door een vervolg te geven op zijn rede, voordat in dezen klaarheid gekomen is, hetzij door een daad van Prof. Dr V. Hepp, hetzij door het nalaten daarvan.

g) Uit het feit, dat ik hierboven een enkele mij sterk interesseerende bijzonderheid uit Uw eerste „besloten”, „conferentie” kan releveeren, blijkt ten overvloede, hoe ongewenscht zulke beslotenheid zelf is in gevallen als deze. Het verwondert mij, dat men meent, dat een vergadering, waarin predikanten, hoogleraren en studenten aanwezig zijn tot een groot getal, en welke door de pers en de hulpverlening van een theologische faculteitsvereniging is voorbereid, waarlijk besloten blijven kan. Het verwondert mij tevens, dat iemand in een besloten samenkomst meent, zóó te mogen spreken, dat een opmerking, als hierboven gereleveerd werd, mogelijk is. In elk geval zult U hoop ik, verstaan, dat ik me verwondert afvraag, wat men tegenwoordig al door theologische-faculteitsverenigingen laat bediscussen. Voor mij zelf heb ik voor mijn theologisch onderwijs andere methoden gevolgd; en wat ik als bijdrage in de polemiek zou willen leveren, ter controle overgegeven.

h) Opdat — mocht het nog nodig zijn — men in dit afwijzend antwoord op dit bepaalde verzoek geen bloot-negatieve houding zie, verklaar ik gaarne, dat elke uitnodiging, onverschillig van welke zijde ze komt, om te spreken over het door U genoemde onderwerp, door mij zal worden aanvaard, zoodra deze

bezwaren geheel en al zullen zijn weggenomen, en hiervan zonder eenige onduidelijkheid in het openbaar blijk gegeven zal zijn. Voor wat Uw Comité betreft, zou ik wegneming dezer bezwaren derhalve slechts hierin kunnen zien, dat het zich onthoudt, en de tot nu toe ondernomen actie stop zet. Ik geef dit in overweging, ook omdat ik geloof, dat een voortgaan op het ingeslagen pad de Vrije Universiteit zou schaden; enkelen, die in de pers meenden, dit te moeten ontkennen, of althans de ingebrachte bezwaren niet steekhoudend achten, hebben dan ook de feiten zelf, die in dezen beslissend zijn voor de beoordeeling, buiten beschouwing gelaten. Als ik dus verklaar, ook voor de personen van Uw comité zoo noodig geen uitzondering te zullen maken in de hier onder h. gegeven toezegging, kan ik — teneinde met een positieve aanwijzing van mogelijkheden te besluiten — verklaren, dat gevraagde spreekbeurt te willen geven onder deze condities: dat Uw comité worde onthouden; dat van meetaf door de organiseerende personen — en niet door achteraf komenden drang uit de vergadering, die zij bijeen brachten — alle hoogleraren, met wie zij contact zoeken, als gelijkgerechtigd worden bejegend; dat als plaats van samenkomst gekozen worde bijvoorbeeld Arnhem, 90 K.M. van Kampen, mét, 98 K.M. van Amsterdam, zonder overstappen, of Lunteren; dat alle geheimhouding worde gebannen; dat men in de pers publicaties doe, die met de werkelijkheid overeenkomen; dat de toegang opensta voor een anderen kring, dan die is aangegeven door de geografische ligging, hetzij van de stad Amsterdam, hetzij van de stad Kampen; dat, indien „contact met onze hoogleraren” hoofddoel blijft, in onderling overleg van te voren een volledig programma worde ontworpen en vastgesteld.

Inmiddels verblijf ik, na vriendelijken groet,

hoogachtend, Uw dw.,

(w.g.) K. SCHILDER.

Tot zoover de correspondentie. Ik heb er niets aan toe te voegen. Op enkele uittalingen in de pers, ook in „Geref. Jongelingsblad”, hoop ik volgende week te reageren.

Verbetering. Verleden week (artikel „Algem. Genade”, pag. 259, 2e kolom) stond „leden eener Groep”. Dat maakte den zin onduidelijk. Lees: „leden eener hoer”.

LITERATUUR EN KUNST

Mientje.

„Mientje”, door Agni van der Torre. — J. H. Kok, Kampen.

Wie het waagt in 1936 een boek het licht te doen zien dat een kind tot hoofdpersoon heeft, kan verwachten dat zijn pennevrucht geconfronteerd zal worden met dat andere kind eener voortreffelijke schrijversverbeelding, „Bartje”.

Zulk een vergelijking is niet onbillijk. Niet voor alle schrijvers is het succes weggelegd, dat Anne de Vries mocht behalen. Maar wanneer we nagaan, waarin de zegespraal van Bartje gelegen is, hebben we toch een goede norm gevonden, waaraan een boek over een kind beantwoorden moet.

Het geheim van Bartje's succes ligt hier in, dat hij een echt kind is. Een heel doorgewoond, echt kind, dat geen dingen denkt of doet, die bij een kind van zijn leeftijd op z'n minst genomen abnormaal zijn.

En nu is het jammer dat naast dit levensechte Bartje Agni van der Torre's „Mientje” zoon literair boekenwezentje is geworden. Het is jammer, want de schrijfster is er overigens wel op uit om onze sympathie te veroveren voor dit droomerige, zachte kind, dat zij met veel overgegevenheid en liefde beschrijft.

Als we ons niet vergissen, debuteerde de Vlaamsche schrijfster Agni van der Torre in de kringen van „De Jonge Vrouw” en de Opgangserie. Ze schrijft een zeer beschaafd, vrouwelijk proza. Maar we missen in haar stijl die directheid en pittigheid, die een schrijver als Van Randwijk kenmerken. Het blijft allemaal wat te vlak, wat te breed uitgewerkt om te overtuigen.

Mientje woont met haar ouders en vier zusters op een klein, langzaam achteruitgaand boerenbedrijf.

De bijfiguren zijn goed geteekend, vooral de Moeder. Toch blijft het alles een te wazige achtergrond, Mientje staat los van haar omgeving. De levenslustige jonge zusjes Anna en Riek, de kijvige Bets en de goedige Jaan moesten op een kind van Mientje's karakter méér inwerking hebben, dan de schrijfster ons zien laat. Ze dienen alleen om Mientje op te laten afreageren.

Wanneer er oorlog komt, ervaart Mientje dit gebeuren diep. Toch zijn de volgende gedachten allermínst kinderlijk.

— „Want op den grooten, stillen zolder met de vreemde schaduwverschijnsels weel ze zich minder alleen dan hier. Ze zal met haar lijf wegstroelen in de dekens, maar haar oogen zullen boven den rand van het laken uitkijken door het kleine venster naar de avondlucht. En ze zal praten, met klankloze woorden praten tegen God, Die alles weet, en Die ook zoon verdriet heeft als zij, omdat de menschen zulke vreeselijke dingen bedenken, waar ze zichzelf als domme kinderen pijn mee doen.”

Zoo denkt Agni van der Torre, maar geen kind van zeven jaar. Het is de schrijfster niet gelukt, deze moeilijke klip te omzeilen. Een volgend citaat kan het nog beter bewijzen.

„Nu wil ze stil kijken naar de avondlucht en wachten tot er een ster in 't smalle venster komt staan. 't Is alsof je langs zoon ster gemakkelijker den weg zoudt terug kunnen vinden naar Gods huis, want dat lijkt plots zoo ver; ze durft er niet dadelijk van spreken, zoo kort op haar bittere woorden.”

Zoo ligt ze avond aan avond. 't Is of ze wachten moet op iets, ze weet zelf niet waarop. Soms heeft ze angst, want het kan een groot verdriet zijn dat komen gaat en dat haar vooraf reeds onrustig maakt. Het moet wel zoo groot als de oorlog zijn.

Maar een enkelen keer, bij een vogelroep, bij iets wat simpel en goed is, gaat er iets vreugdigs door haar gedachten, een vermoeden dat er ginds ver een licht en kleurig wonder wacht.”

Op een dag, in haar laatste schooljaar, doet Mientje de ontdekking dat ieder mensch een eigen persoonlijkheid heeft, los van den ander, voor zichzelf alleen. Op den weg van school naar huis verwerkt ze dit. En ze wordt bang voor de eenzaamheid, waarin haar wezen nu gezet is.

„Een oogenblik staat ze huiverend stil. Dan knielt ze in het gras van den berm. Het drassig veen sapt onder haar knieën. Vocht dringt door haar grove kousen heen. Ze voelt het niet. Ze voelt niets van haar lichaam. Maar haar ziel rilt van het blanke licht, dat in haar openbloeit en tot in haar stille oogen straalt. Want uit haar herinnering is opgewiekt en daalt van boven als de bevestiging van Christus zelve: „Zoo verlaten moest ik wezen, opdat gij nooit meer verlaten zoudt zijn.” En dit is nu voor haar persoonlijk waar, want God heeft haar dezen dag afzonderlijk tegenover Hem gezet”.

Dit zijn geen gedachten van een kind. En daarom gelukt het de schrijfster niet, ons van Mientje's bestaan te overtuigen.

Juist wanneer Agni van der Torre de figuur van Mientje even loslaat, en zich wijdt aan de anderen, kan ze ons meer bevredigen. Als voorbeeld noem ik de beschrijving van den avond, wanneer de Vader naar 't dorp zal gaan om financiëlen steun te zoeken in zijn moeilijke omstandigheden.

„Jaar zegt: „Wacht, 'k zal u bijlichten om uw fiets te krijgen”. Op de straat praat helder haar stem: „'t Je nou niet teveel aantrekken, hoor, ook al zouen ze je niks geven. Dan zullen ze eens zien, dat we d'r toch wel komen. Als 't noodig is verkoopen we de blauwbonte maar; Noordams wil d'r graag hebben”.

Haar meeleven doet hem goed, maar haar woorden zijn pijnlijk voor een boer, die nog graag meetelt en z'n beste beest niet kwijt wil. Vooral niet aan iemand, die weet waarom hij verkoopen moet en met leedvermaak op den prijs bekijkt. Nee, Jaan ziet dat niet. Ze zoekt alleen goede mogelijkheden, en schakelt eigenliefde en eierzucht tot de laatste restjes uit.

Dan komt ook Moeder naar de kleine tegelstraat. Ze zegt niets, maar dat ze daar staat bij dit weggaan op zijn moeilijken tocht is veel.

„Pas maar op; 't is glad”, waarschuwt Jaan, als hij op zijn fiets stapt. Meteen schiet ze huiverend naar binnen. Maar als hij door het hek het erf afrijdt, staat Moeder nog stil met haar kousevoeten op de bevroren tegels en 't is bijna beschaamd, dat ze zich afwendt en binnengaat, als hij nog eenmaal omziet”.

Dit is zuiver weergegeven, en ontroert in zijn eenvoud. En met meerdere gedeelten uit dit boek versterkt het ons in de overtuiging dat Agni van der Torre méér geven kan, dan ze in „Mientje” gedaan heeft.

O.-Nijkerk. Gr. GILHUIS-SMITSKAMP.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Gebiedsgenezing.

De berichten, die sinds eenigen tijd tot ons komen over de genezing van zieken in het plaatsje Möttlingen, in Württemberg, maken het wensche-lijk, ons te bezinnen over de waarheid en de waarde dier genezing.

Het kan niet onze taak zijn, de theologische bezwaren te ontvouwen, die tegen de Möttlingerbeweging m.i. wel zijn in te brengen.

Maar van medisch standpunt moge deze geneesmethode door ons worden getoetst, — temeer waar ook onder Gereformeerden niet weinigen hun belangstelling richten naar deze religieuze methode ter genezing van hun ziekten of kwaal.

En ofschoon wij bepaalde genezingen — hoewel wij van geene hebben gehoord, of hebben kunnen vaststellen, — geenszins a priori zouden willen loochenen, willen wij toch trachten aan te toonen, in de eerste plaats, dat in Möttlingen geen wonderen geschieden, en verder, dat de Möttlinger-geneesmethoden soms niet zonder groote gevaren voor de gezondheid worden aangewend.

Zoo is vrouw, van de gen-geloofvoortsch.

Door c deze vo-perkt er de persc te niet g

En aan zoo won-geneigd trouwen keurige wat Mö-geneutr

Wat v wezen in de Chris

Nu is looze ste heeft geve en verbi

En aan beide: re resultaat de loupe we met

In 't ke wonderg Geloof een was

Hel ee en dan v als in h

Nu lijf lischen l

Ik lees delijk w de geme de ongel „Ik heb Paulus kwalijk dien bro van hem

Maar 2 de theol lichten.

De M in de ge ten tijde Möttlinge was er hardts z bij haar geest en Sieger”

Deze s weging g van de komst.

Na dez tot Blun wanneer beden w Christus niet allei

gripen, verdwen

Na Bl Möttlinge door Fr

Deze, maakte na tot di dat hij moordpo voorkom

Tot oc keering en werd

andere l geen dol te geven

Stange en zijn d ders van

dat Jezu eigenlijk ten gekl

Satan en Nu is bezeten ; tuurlijk e nuchter

niet ver banning

Wij w des dood de zonde den men ook de d bracht.